

André & Alfred

Pruikengedoe

Eén van de vetste dingen in het leven vind ik het heelal, de sterren en de planeten. Het idee dat er buiten de aarde een oneindige ruimte is met honderd miljard sterren, met andere planeten en misschien ander leven, daar kan ik de hele dag over dromen. Waar houdt het heelal op? Is er ook leven buiten de aarde? Marsmannetjes misschien?

Eise Eisinga was net zo iemand als ik, die zich ook van alles afvroeg over het heelal. Als kind was hij superslim. Eerst leerde zijn vader hem over wiskunde en sterrenkunde. Maar al snel wist Eise zoveel, dat zijn vader hem niet meer kon helpen. Op zijn vijftiende schreef hij zelfs al zijn eigen wiskundeboek. Wauw!

Toen hij ouder was, ging hij in Franeker wonen. In Franeker was een universiteit voor als je verder wilde leren. Maar in die tijd was dat alleen voor hele deftige mensen. En Eise kwam uit een gewone familie. Dus moest hij zichzelf dingen leren. 's Avonds, nadat hij overdag heel hard gewerkt had in zijn wol kambedrijfje, ging hij naar de bibliotheek van de universiteit. Daar las hij tot diep in de avond, onder het kaarslicht, boeken te lezen over hoe het heelal in elkaar zit. Hoe meer hij te weten kwam, hoe meer vragen hij kreeg.

ANDRE'S VERHAAL

André & Alfred

Pruikengedoe

Toen Eise heel wat jaren de planeten en sterren bestudeerd had, zou er op 8 mei 1774 iets bijzonders gebeuren in het heelal. De planeten Mercurius, Venus, Mars, Jupiter en de maan zouden die dag heel dichtbij elkaar staan. Maar om te weten waar en wanneer planeten in het heelal staan, moet je hele, héle ingewikkelde berekeningen maken. Eise dacht: 'wat nou als ik een mini-heelal maak? Als ik dan kijk naar mijn mini-heelal, weet ik precies hoe de planeten staan en hoef ik niet meer van die moeilijke berekeningen te doen.'

Dit was natuurlijk makkelijker gezegd, dan gedaan. Zijn mini-heelal moest precies dezelfde banen hebben als de echte planeten. Daarom maakte Eise zijn planetarium als een soort superingewikkelde klok. Met allemaal draaiende tandwielen en een grote slinger die de planeten liet bewegen. Zo lukte het hem om de echte planeten te volgen met zijn mini-heelal.

Het bijzondere aan het Planetarium is dat het in Eises eigen woonkamer in Franeker is gebouwd. Hij moest het bed van hem en zijn vrouw zelfs inkorten, om genoeg ruimte te hebben voor het Planetarium. Daar was zijn vrouw, natuurlijk niet blij mee en Eise moest beloven dat het Planetarium niet nog groter zou worden. Ze zal er ook wel niet blij mee zijn geweest dat het project wel zes jaar duurde! Gelukkig had hij de hulp van zijn vader en broer, anders was het misschien nooit afgekomen.

André

Omrop Fryslân

André & Alfred

Pruikengedoe

1

Leuk om te doen!

Vraag 1

Bedenk een naam van een planeet die ook in het planetarium zou kunnen.
En teken de planeet.

ALFREDS ONDERZOEKJE

Rijke mensen hebben in de geschiedenis altijd geprobeerd om via mode op te vallen. Soms deden ze het met gouden sieraden, dan weer met enorme paleizen. En nu doen ze dat met grote luxe auto's. En in de achttiende eeuw deden de rijken dat door pruiken te dragen. Ikzelf probeer trouwens op te vallen met mijn mooie zwarte snor.

Het pruikengedoe begon bij de Franse koning. Hij was niet alleen de koning van Frankrijk, maar ook de koning van de pruiken. Toen hij zeventien was, begon hij al een beetje kaal te worden. En dat wilde hij natuurlijk niet. Een koning moet mooi lang haar hebben! En als hij ooit een mooie koningin wil trouwen, dan sta je er niet zo goed voor met een kale kop.

Daarom besloot de Franse koning een pruik te dragen. En omdat iedereen op de koning wilde lijken, gingen veel meer mensen in het land een pruik dragen. Althans de mensen die het konden betalen. De koning had zelfs een speciale pruikenmaker, die zei: 'Ik zou elk hoofd in het koninkrijk kaalknippen om er het hoofd van de koning mee te versieren.'

Ook in Nederland gingen de machtige mensen zulke pruiken dragen. De pruiken werden gezien als tekens van rijkdom en macht. Als je dus iemand in de verte zag lopen met zo'n schapenvacht op zijn hoofd, wist je dat het iemand van hoge komaf was. Ook de stadhouder van Nederland en Friesland had er één. Hij was als een soort van directeur, maar dan van een land. En al zijn vrienden droegen ook van die pruiken.

Maar mensen begonnen het zat te worden, die pruikenmensen! Dat gebeurde niet alleen in Friesland en Nederland, maar in heel Europa.

André & Alfred

Pruikegedoe

Overall kwamen mensen in opstand. Ze waren geïnspireerd door ideeën over vrijheid en gelijkheid. Je moest elkaar als een gelijke zien: of je nu koning of een arme boer was, je was beide mens en dat maakte je gelijk. Helemaal mee eens, toch?!

Maar goed, met goede ideeën ben je er nog niet. Om gelijk te krijgen, moet je eerst wel oorlog voeren. De mensen die zich tegen de stadhouder keerden, waren de 'patriotten.' In Friesland, maar ook op andere plekken in Nederland, probeerden patriotten de macht over te nemen. Zo ook in Franeker, de stad van Eise Eisinga!

Het lukte de patriotten voor even om daar de baas te zijn. Maar toen de stadhouder hulp kreeg van de koning van Pruisen, vluchtten de patriotten naar het buitenland. Ook Eise moest vluchten. Hij was het namelijk wel eens met de ideeën van de patriotten. Jaren heeft hij toen in Duitsland gewoond.

Uiteindelijk wisten de patriotten wel te winnen en werd de stadhouder verjaagd. En toen was het klaar met de pruiken! Die herinnerden de mensen alleen maar aan die oneerlijke tijd. En sindsdien zijn pruiken nooit meer in de mode geweest. Jammer, want ik vond die pruiken mij enig staan.

Alfred

ALFRED

André & Alfred

Pruikegedoe

VRAAG 2

Mode is maar een gek ding. Wat vroeger hip was, vinden we nu raar. En wat we nu hip vinden, is later weer raar. Wat vind jij de gekste modetrend van dit moment?

Teken dat.

2

